

MEHMED SÜREYYÂ'NIN KALEMİNDEN ISPARTALI ŞAİRLER

Kamile ÇETİN*
Hamza ÖZAYDIN**

ÖZET

Hamitoğulları Beyliği'nin merkezi durumundaki Isparta, Osmanlılar döneminde yetiştirdiği önemli isimlerle aynı zamanda bir kültür coğrafyası olma özelliği de kazanmıştır. Bu bağlamda Isparta'da yetişen kadılar, şeyhler, devlet adamları gibi pek çok isim zikredilebilir. Diğer taraftan şehir yaklaşık yirmi kadar şairle, önde gelen edebî merkezlerden biri durumundadır. Geçmiş döneme ait önemli biyografi kaynakları olan tezkirelerde Osmanlılar devrinde yetişmiş şair, şeyh, bilgin gibi kişilerin hayatına dair bilgiler bulunur. Çalışmada, Osmanlı biyografi geleneğinin son örneklerinden olan Mehmed Süreyyâ'nın Sicill-i Osmânî adlı eserinde yer alan Ispartalı şairler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hamîd, Isparta, Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî, Osmanlı Şairleri

THE POETS FROM ISPARTA WITH THE PEN OF MEHMED SUREYYA

ABSTRACT

Isparta being centre of Hamitogulları Emirates, with prominent figures in the period of Ottoman is an important cultural area. At this context be mentioned judges, sheikhs, government leaders etc. which grown in Isparta. On the other hand, the city is one of the significant literary center about with twenty poets. In the tezkires, the studies which contained the biographies of the poets, sheikhs, scientists, are some information about the poets in Isparta, too. In this article will be dwelt on the poets of Isparta taken place in Sicill-i Osmani, one of the last and interesting chains of the tradition of Ottoman biography and written by Mehmed Sureyya.

Key words: Hamid, Isparta, Mehmed Sureyya, Sicill-i Osmani, The Ottoman Poets

* Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü El-mek: kamilecetin@sdu.edu.tr

** Öğr. Gör., İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi Türk Dünyası Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler ve Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü El-mek: hamzaozaydin@hotmail.com

Giriş

Mehmed Süreyyâ, Rumeli ve Anadolu'nun farklı yerlerinde kaymakamlık, İstanbul'da komisyon azalıkları gibi çeşitli devlet hizmetlerinde bulunmuş olan Mehmed Hüsnü Bey'in oğlu olarak H. 1261/M. 1845 tarihinde İstanbul'da doğmuştur.¹ İlk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra özel olarak Arapça, Farsça ve Fransızca eğitimi almıştır. Bâbîâli Tercüme Odasına mülâzım² olarak girmiş ve burada sâniye rütbesine³ kadar yükselmiştir. Ceride-i Havâdis gazetesinin yazı heyetine de dâhil olan Mehmed Süreyyâ, H. 7 Muharrem 1304/M. 6 Ekim 1886 tarihinde, II. Abdülhamid Han tarafından Meclis-i Maârif üyeliğine tayin edilmiş ve ûlâ sınıf-ı sâni rütbesini⁴ almıştır. Geçirdiği bir rahatsızlık sonucu, H. 19 Zilhicce 1326/M. 12 Ocak 1909'da vefat etmiştir. Kabri, Karacaahmet Mezarlığındadır.⁵

Mehmed Süreyyâ'nın eserleri şunlardır:

Nuhbetü'l-Vakâyi': H. 1245/M. 1829-1830'dan itibaren devlet ileri gelenlerinin hâl tercümelerini içeren bir eser olup iki cilttir.

Tekemmüle-i Sicill-i Osmânî: İki ciltten oluşan bir eserdir.

Zeylü'z-zeyl: Sicill-i Osmânî'ye zeyil olarak yazılan eser bir cilttir.

Târîh-i Mehmed Süreyyâ: Dokuz cilt olan eser, Sultan II. Mahmut devrinden başlayıp Sultan Abdülaziz devrinin sonuna kadarki dönemi kapsayan bir Osmanlı tarihidir.

Burhânü's-şark veya Lugat-i Hamse: Otuz cüz olarak kaleme alınan sözlük Arapça, Farsça, Osmanlı Türkçesi, Çağatayca ve Tatar dili ile ilgilidir.

Mir'at-i Târîh-i İslâm: İslâm tarihine ait dört ciltlik bir eserdir.

Mehmed Süreyyâ'nın ayrıca hadis ilmiyle ilgili olarak yazdığı *El-yakut Ve'l-lü'lu* isimli bir eseri, *Secdât-ı Kur'an* adlı bir başka eseri, *Hamiyet veyahut Merak*, *Sefihler*, *Gece Kuşu* ve *Çiftlik Âlemi* isimli romanları ve değişik meselelerden bahseden altı risalesi daha vardır. Fakat bütün bu eserlerden sadece *Sicill-i Osmânî* ve *Nuhbetü'l-Vakâyi'*nin birinci cildi basılmıştır. Diğer yapıtlarının tamamının Cihangir yangınında yandığı rivayet edilmektedir.⁶

¹ Nuri Akbayar, *Mehmed Süreyya Sicill-i Osmanî Osmanlı Ünlüleri*, (Eski Yazıdan Aktaran: Seyit Ali Kahraman), c. 2, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s. 731-732.

² “Stajyer yerine kullanılan “mülâzım” ifadesi, medrese tahsilini bitirip icazet alanlar hakkında kullanılan ve aynı zamanda askeriyede yüzbaşından aşağı derecedeki zabıtlere verilen unvandır.”; M. Zeki Pakalın, “mülâzım”, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971, s. 611-612.

³ “Sâniye rütbesi, mülkiye rütbelerinden biri olup saliseden büyük, ulâ sânisinden küçüktür. Askerî rütbelere miralaya karşılık gelir. “Sâniye sınıf-ı sanisi” ve “Sâniye sınıf-ı mütemayizi” olmak üzere iki dereceden oluşmaktadır.”; Pakalın, “sâniye”, *age*, c. III, s. 123.

⁴ “Ûlâ, mülki rütbelere birinin adıdır. Ûlâ evveli ve ulâ sanisi olmak üzere iki kısımdır. Birincisi ricalden sayılıp teşrif dâhil edilirken ikincisi ise, ricalden sayılmayıp teşrifata da dâhil edilmemiştir.”; Pakalın, “ulâ”, *age*, c. III, s. 542.

⁵ Mehmed Süreyyâ'nın hayatı ile ilgili olarak ayrıca bkz. Ömer Faruk Akün, “Süreyyâ, Muhammed Süreyyâ (1845-1909)”, *İslâm Ansiklopedisi İslam Âlemi Tarih, Coğrafya, Etnografya ve Biyografya Lugatı (İA)*, c. 11, M.E.B. Devlet Kitapları, Eskişehir Etam A.Ş. Matbaa Tesisleri, İstanbul 2001, s. 247; Komisyon, “Mehmed Süreyyâ”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler (TDEA)*, c. 6, Dergâh Yayınları, İstanbul 1986, s. 219; Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (Çeviren: Prof. Dr. Coşkun Üçök), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, s. 419-421; İbrahim Alâettin Gövsa, “Süreyya Bey (Mehmed)”, *Meşhur Adamlar Hayatları-Eserleri*, (Haz. Sedat Simavi), c. 4, İstanbul 1933, s. 1475.

⁶ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzi Akyürek, Miiftahu'l Kütüb ve Esami-i Müellifin Fihristi* (Haz. Mustafa Tatcı-Cemal Kurnaz), Bizim Büro Basımevi, Ankara 2000, s. 36-37.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/1 Winter 2012

Sicill-i Osmânî veya *Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*⁷, Mehmed Süreyyâ tarafından M. 1890-1899 yılları arasında kaleme alınmış biyografik bir eser⁸ olup Osmanlı'nın kuruluşundan H. 1316/M. 1899 yılı sonuna kadar çeşitli sınıf ve mesleklere mensup kişilerin biyografilerini ihtiva etmektedir. Hemen her sahadan kişilere yer vermesi itibarıyla diğer biyografi eserlerinden farklı bir özellik taşımaktadır. Bilhassa hayatları hakkında başka kaynaklarda bilgi bulunmayan şahıslara yer vermesiyle dikkati çeken *Sicill-i Osmânî*⁹, 17.000 kişinin biyografisi ihtiva etmektedir ve bu sebeple de Osmanlılar hakkında kaleme alınan en geniş hâl tercümesidir. *Sicill-i Osmânî*'ye besmele ile başlayan Mehmed Süreyyâ, Allah'a hamt ve sena, Hz. Peygamber'e övgüden sonra kendisini maarif azasından "E's-Seyyid Mehmed Süreyyâ bin Mehmed Hüsnî" olarak takdim etmiştir. Telif eserlerinden tarih ve lügate ek olarak *Sicill-i Osmânî* adıyla Osmanlı devletinin ileri gelenlerine ait bir tezkire yazdığını belirtmiştir. "*Mukaddime*" başlıklı kısımda *Sicill-i Osmânî*'de öncelikle Osmanlı padişahlarının elifba tertibiyle verildiğini, sonrasında diğer Osmanlı meşhurlarının yine aynı tertiple tanıtıldığını ifade etmiştir. Eserin iki bölümden meydana geldiğini, ikinci kısımda Selçuklu Devleti'nin dağılmasından sonra Anadolu'da ortaya çıkan Osmanlılar dışındaki diğer beyliklerin ileri gelenlerinin yer aldığını belirtmiştir. Ayrıca bu bölüme devlet görevlilerinin eski ve yeni unvanlarını gösteren bir fihris eklendiğinden bahsedilmiştir. Bu görevlerle ilgili birtakım bilgilerden sonra, Osmanlı sultanlarının detaylı soy kütüğüne yer verilmiştir. Devrin padişahı Sultan Abdülhamit'e dua ile mukaddime kısmını tamamlayan Mehmed Süreyyâ, Osmanlı padişahlarından başlamak üzere ele aldığı şahsiyetlerin biyografilerini vermeye başlamıştır. Bu kısımda yazar, kullandığı kaynaklarla ilgili herhangi bir bilgi vermemiştir.¹⁰

"*Bâb-ı Evvel*" kısmında Arap alfabesine göre alfabetik olarak Osmanlı padişahları, şehzadeler, padişah hanımları ve kızlarının hâl tercümeleri yer almaktadır. "*Bâb-ı Sâni: Osmanlılar*" bölümünde ise, Osmanlı'nın kuruluşundan eserin tamamlandığı tarihe kadar yetişen pek çok değişik meslek grubundan şahsiyetin hâl tercümesi verilmektedir. *Sicill-i Osmânî*'ye bizzat Mehmed Süreyyâ tarafından, *Tekemmüle-i Sicill-i Osmânî (2 cilt)* ve *Zeylu'z-zeyl* adı ile verilen bir zeyil¹¹ yazılmıştır.¹² *Sicill-i Osmânî*'nin 1971'de, İngiltere'de tıpkıbasımı yapılmıştır.¹³

⁷ "(...) Süreyya Bey yalnız mezar taşlarında okuduğu isimleri bile anılmasını sağlar ümidiyle kitabına almıştır. İlk defa kitabını eline alan okuyucu isimlerin kalabalığından ürker. Tarihlerde bazı hataları ve tertip yanlışlıkları ile beraber kısaltma yolunu seçtiğinden ifadeyi özet derecesine indirmiş ve hatta bazen faydalanmayı ve öğrenmeyi güçleştirmiştir. Tarih açısından tenkit ve muhakemeye yanaşmamış, büyük adamlar hakkında zeki, gayretli, yönetici, tedbirli gibi genel deyimlerle yetinmiştir. (...)"; Abdurrahman Şeref Efendi, *Tarih Musahabeleri*, (Sadeleştiren: Enver Koray), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, Aralık 1985, s. 274.

⁸ Osmanlılar döneminde yazılan biyografi kaynakları denildiğinde ilk akla gelen eserlerden biri; "*belli bir meslekte öne çıkmış şahısların hayat hikâyelerini anlatan, onların sözlerinden, şiirlerinden kısa örnekler veren, yaşadıkları olayları ve menkıbelerini nakleden eserler* olarak tanımlanan tezkirelerdir. Ele aldıkları kişilerin mesleklerine göre, *tezkiretü's-şuarâ, tezkiretü'l-evliyâ, tezkiretü'l-hattâtîn* vb. olarak isimlendirilir."; Mustafa İsen, "Şuarâ Tezkireleri", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler (TDEA)*, c.8, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998, s. 180.

⁹ Akün, *agm*, s. 248.

¹⁰ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*, c. I, Matbaa-i Amire, İstanbul 1308, s. 2-13.

¹¹ "Zeyil, bir şeyin devamı, eki, katkı, ulama anlamına gelen kelime bir eseri tamamlamak üzere yazılan bölüm; bir yazıya yapılan ek karşılığı olarak kullanılır. Klâsik Türk Edebiyatı'nda, bilhassa da hâl tercümesi ve tarih alanında kuvvetli bir zeyil geleneği vardır. Bu alanlarda kaleme alınmış bir eser, daha sonraki zamanlarda çeşitli yazarlar tarafından yazılan zeyillerle genişletilir, sürdürülür."; Komisyon, "Zeyil, zeyl", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler (TDEA)*, c. 8, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998, s. 653.

¹² Söz konusu eser, Mehmed Zeki Pakalın tarafından on dokuz cilt olarak neşredilmiştir; bkz. Mehmed Zeki Pakalın, *Sicill-i Osmanî Zeyli Son Devir Osmanlı Meşhurları Ansiklopedisi*, (Yayına Haz.: Mehmet Metin Hülagü), c. I-XIX, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2008.

¹³ Bursalı Mehmed Tahir, *age*, s. 36; Akbayar, *age*, c. I, s. VII-IX; İsmail Kara, "Sicill-i Osmanî yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmaniyeh", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler (TDEA)*, c.8, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998, s. 11.

Turkish Studies

Ansiklopedi tarzı eserler arasında yer alan *Sicill-i Osmânî*'de¹⁴ daha çok merkezdeki ve taşradaki kadılar, müderrisler, askerler, paşalar, valiler gibi değişik kademelerde görev alan isimlerle ilgili bilgilere yer verilmiştir. Eserde biyografisi verilen isimler arasında şairler, hattatlar ve tarikat şeyhleri de yer almaktadır. Musikişinaslar ve diğer sanat mensupları ise, oldukça azdır. *Sicill-i Osmânî*, kaynakların da belirttiği üzere, Osmanlı bürokrasisinin bir kütüğü özelliğini taşımaktadır.¹⁵ Eserde yer alan kişilere dair ad, lakap, baba adı, aile ismi gibi biyografik bilgilerin yanında, doğum tarihi, eğitimi, mesleği, nerelerde görev yaptığı, varsa eserleri ve mezarının bulunduğu yer hakkında da bilgi verilmiştir. Bazen aynı maddede, biyografisi verilen kimsenin çocuklarına veya ailesinin diğer fertlerine de göndermede bulunulmuştur.¹⁶ Mehmed Süreyyâ, biyografisine yer verdiği kimselerden tespit edebildiklerinin ölüm tarihlerini de vermiştir. Bu arada eserde devlet örgütlerinde yapılan değişikliklere dair de birtakım bilgilere rastlamak mümkündür.¹⁷

Bu makalede Mehmed Süreyyâ tarafından kaleme alınan *Sicill-i Osmânî* veya *Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye* adlı eserde yer alan Ispartalı şairler tanıtılmaya çalışılacaktır.

SİCİLL-İ OSMÂNÎ'DE ADI GEÇEN İSPARTALI ŞAİRLER

Oldukça eski yerleşim yerlerinden biri olan Isparta, asıl gelişimini Selçuklular döneminde gerçekleştirmiştir.¹⁸ Şehir, beylikler döneminde, Anadolu Selçukluları'nın dağılmasından sonra ortaya çıkan, adını Hamîd Bey'den alan ve önemli Türkmen beyliklerinden biri olan Hamidoğulları Beyliği'nin merkezi hâline gelmiştir.¹⁹ Bölge, Osmanlı hâkimiyetine geçtikten sonra beyliğin toprakları Hamîd-ili (Hamîd Sancağı) adıyla idarî bir bölge hâline getirilerek Anadolu Beylerbeyliği'ne bağlanmıştır. Bu dönemde Isparta'da pek çok bilim adamı, kadı, düşünür vb. yetişmiştir.²⁰ Diğer taraftan şehir, yetiştirdiği şairler ile önemli bir edebî merkez durumundadır.²¹ Yapılan taramalar neticesinde *Sicill-i Osmânî*'de Isparta merkez ile Eğirdir, Yalvaç, Barla gibi yerleşim yerlerinde yetişen on sekiz şair tespit edilmiştir. Söz konusu şairlerin biyografileri, alfabetik olarak ve diğer kaynaklardan alınan bilgilerle de desteklenmek suretiyle, verilecektir. Bu arada şairlerinden örnekler de sunulacaktır.

¹⁴ Ayhan Aykut, "Ansiklopedi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, c. 3, İstanbul 1991, s. 223.

¹⁵ Akbayar, *age*, c. 1, s. VIII.

¹⁶ Kara, *agm*, s. 11.

¹⁷ Ağah Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, 1. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 4. Baskı, Ankara 1998, s. 469.

¹⁸ Isparta ve Isparta'nın tarihi hakkında geniş bilgi için bkz. Feridun Emecen, "Isparta", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, c. 19, İstanbul 1999, s. 194-200; Metin Tuncel, "Bugünkü Isparta", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, c. 19, İstanbul 1999, s. 200-2001.

¹⁹ Sait Kofoğlu, "Hamidoğulları", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, c. 15, İstanbul 1997, s. 471.

²⁰ Mahmut Kıyıcı, *Çevre Tarihi İçinde Atabey Ve İz Birakanlar*, Göltaş Yayınları, Ankara 1995, s. 112-143; Kofoğlu, *agm*, s. 474; Mahmut Kıyıcı, *Ispartalı ve Isparta'ya Hizmet Etmiş Büyük Adamlar*, Göltaş Kültür Yayınları, Isparta 1998, s. 1-168; Melek Dikmen, "İlmî ve Edebî Yönü Olan Ispartalı Bir Aile: Kınalızâdeler", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 22, Isparta, Yıl: 2009/1, s. 105-124; Kamile Çetin-Sevim Alkan, "Sicill-i Osmânî'de Yer Alan Ispartalı İlim Adamları, Devlet Adamları ve Şeyhler", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, S. 30, Konya, Güz 2011, s. 387-408.

²¹ Mustafa İsen, "Tezkirelerin Işığında Divan Edebiyatına Bakışlar: Osmanlı Kültür Coğrafyasına Bakış", *Ötelerden Bir Ses, Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s. 64-75; Nuran Altuner, "Tezkirelere Göre Göller Bölgesinde Doğan Ispartalı Şairler", *Hosgörü Yılı ve İnanç Turizminde Göller Bölgesi Sempozyumu 07-08 Eylül 2000 Bildiriler Kitabı*, Isparta, 2001, s. 263-286; Şevkiye Kazan, "Kültür Tarihimizde Eğirdir ve Eğirdirli Divan Şairleri", *Tarihi Kültürel Ekonomik Yönleri İle Eğirdir, I. Eğirdir Sempozyumu 31 Ağustos-1 Eylül 2001*, Isparta 2001, s. 503-524; Rıza Oğraş, "Eğirdir'de Yetişen Divan Şairleri", *Tarihi Kültürel Ekonomik Yönleri İle Eğirdir, I. Eğirdir Sempozyumu 31 Ağustos-1 Eylül 2001*, Isparta 2001, s. 625-636.

1. Abdullah Abdî Efendi (Uzun)

Âvâre-zâde damadı olan Abdullah Abdî Efendi, müderrisliğinin yanında Şam mollası²² da olmuştur. H. 1078/M. 1667-68 tarihinde vefat etmiştir. Mezarı Emir Buhârî'dedir.²³

Aşağıda şairin bir gazeli verilmiştir:
Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün (fa'lün)
 Derûnun âyine-veş sâf eyle pür-nûr ol
 Lakin açılma dilâ Ka'be gibi mestûr ol

Mürûr-ı dehr ile vîrâne olursun ey hâtır
 Herkese Mescid-i Aksâ ya beyt-i Ma'mûr ol

Zamâne kâse-i ömrün şikest eder bir gün
 Dilâ cihânda gerek cân gerek kâse-i fagfûr ol*

Koma gönlünde sakın nakş-ı mâ-sivâ Abdî
 Derûnun âyine-veş sâf eyle pür-nûr ol²⁴

2. Abdülkadir Efendi

Mehmed Efendi isminde birinin oğludur.²⁵ Müderrisliğinin ardından H. 927/M. 1520-21 tarihinde Sahn Medresesi müderrisi, H. 929/M. 1522-23 senesinde İstanbul kadısı olmuş ve aynı sene Anadolu kazaskerliği görevine getirilmiştir. H. 944/M. 1537-38'de Mekke'ye gitmiştir. H. 948/M. 1541-42 yılında şeyhülislâm olmuştur. Bu senenin Şevval ayında rahatsızlanmış ve kendi isteğiyle emekli olmuştur. H. 955/M. 1548-49 tarihinde Bursa'da vefat etmiştir. Bu şehirde kendi yaptırdığı mescit ve medresenin haziresine defnedilmiştir.²⁶ Vefatına "*Geçdi o fâzıl*" cümlesi tarih düşürülen şairin bir gazelinden alınan örnek beyitler aşağıda verilmiştir:

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
 Zer gibi sûz-ı güdâz içre safâdan raksa gir
 Pür-keder olma bulutdan nem kapup âhen gibi

²² "Molla, Mevleviyet payesini alan bilginler hakkında kullanılan bir tabirdir. Aynı zamanda birinci sınıf kadılar ve medrese talebeleri için de molla ifadesi kullanılmıştır."; Pakalın, "Molla", *age*, c. II, s. 549.

²³ Mehmed Süreyyâ, *age*, c. III, s. 368; "Tophane Kılıç Ali Paşa İmamı Mehmet Efendi'nin oğlu olan Uzun Abdullah Efendi, Ağraslı (Atabeyli) "Avârezade damadı" diye şöhet bulmuştur. Avârezade Mustafa Efendi'nin damadır. Şeyhülislâm Ahizade Efendi'den mülâzım olmuştur. Süleymaniye Medresesi müderrisliği de dâhil olmak üzere, değişik medreselerde müderrislik yapmış; ayrıca Halep kadısı ve daha sonra Şam kadısı olmuştur. Abdî mahlasıyla şiirler söyleyen Abdullah Efendi'nin divanı vardır.", *Cumhuriyetin 50. Yılında Isparta İl Yıllığı* (Yıllığı Hazırlayanlar: Mahmut Kıyıcı-Rıza Bulut-Zafer Kızıldağ), 1973, s. 117, Kıyıcı, *age*, s. 118-119.

* Bu mısraın şiirin yer aldığı kaynaktaki yazılışında "cân gerekse" şekli, vezin gereği, tarafımızdan "cân gerek" şeklinde düzeltilmiştir. Yine de mısraın vezni problemlidir.

²⁴ Kıyıcı vd., *age*, s. 117.

²⁵ Sicill-i Osmânî'de şairin doğum tarihiyle ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Tuhfe-i Nâilî adlı eserde ise, doğum tarihi olarak H. 885/M. 1480-81 tarihi kayıtlıdır; Mehmet Nail Tuman, *Tuhfe-i Nâilî Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, (Haz.: Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı), c. II, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, s. 238. Şairin Ispartalı olduğu bilgisi de Sicill-i Osmânî'de yer almamaktadır. Tuhfe-i Nâilî adlı eserde, "Helvacı-zâde Mehmed Ârifî Efendi, Mehmed Efendi adında bir kimsenin oğlu olup Yalvaçlıdır" denilmektedir; Tuman, *age*, c. II, s. 238.

²⁶ Mehmed Süreyyâ, *age*, c. III, s. 345; *Osmanlı Müellifleri*'nde şairin Musa Baba türbesi kabrinde defnedildiği bilgisi vardır; Bursalı Mehmed Tahir, *age*, c. I, s. 357; Bursa'da Sultan Medresesi müderrisi olan Mevlânâ Rükneddîn Efendi'nin müdi (muallim yardımcısı) ve daha sonra padişahın yakınında bulunan Mustafa Ağa'nın muallimi olmuştur; Şemsettin Sâmî, "Abdülkadir Çelebi", *Kâmûsu'l-A'lâm Tıpkıbasım/Facsimile*, c. IV, Kaşgar Neşriyat, Ankara 1996, s. 3086; Şemsettin Sâmî, "Kadrî", "Sultân Süleymân Han devrinde şeyhülislâm bulunan Hamîdî Abdülkadir Çelebi'nin şi'inde kullandığı mahlasdur", *age*, c. V, s. 3604.

Güşe-gîr ol perde altından cihânı seyr kıl
Dûr-bîn ol görme kendün dîde-i rûşen gibi²⁷

3. Kadrî Abdülkadir Efendi

Kınalı-zâde Hasan Çelebi'nin akrabasından olan Kadrî Abdülkadir Efendi, şairliğinin yanında aynı zamanda müftüdür. H. 959/M. 1551-52 senesinde vefat etmiştir.²⁸ Aşağıda şairin “kâkül” redifli gazeli yer almaktadır:

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün (fa'lün)
Arz idüp âşık-ı bî-dillere cânân kâkül
İtdi âşüfteleri bî-ser ü sâ mân kâkül

Sarmaşır rişte-i cân sabr u karârüm tağlur
Görsem ol yâr-ı perîşânı perîşân kâkül

Fitnedür gerçi ser-â-pây kadd-i dil-cûyun
Fitnenün başıdur ey serv-i hırâmân kâkül

Bende cem'iyet-i hâtır nice olsun Kadrî
Başdan aklımızu itdi perîşân kâkül²⁹

4. Atûfi Mehmed Efendi

Atûfi Mehmed Efendi Ağraslı'dır.³⁰ Müderrisliğinin yanında, Konya, Diyarbakır ve Gelibolu'da molla olarak da görev yapmıştır. H. 1014/M. 1605-06 tarihinde afyon, tütün ve diğer keyif verici şeylere olan düşkünlüğü sebebiyle akıl sağlığı bozulduğu için bir hastaneye yatırılmıştır. Sonraları bu alışkanlığına tövbe ettiği söylenmektedir. Şiirlerinin yanında *Dürrer ü Gürrer*'e talikatı³¹ da bulunan Atûfi Mehmed Efendi, H. 1016/M. 1607-08 yılında vefat etmiştir.³² Şairin bir gazelinde yer alan iki beyti şöyledir:

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün (fa'lün)
Başka bir gûne cefâ eyler ise her mûyü
Geçemem çenber-i gîsû-yı mutarrâsından

Gâh zincir-i belâ geh gam-ı mansıb çekerin
Geçmege çâre mi var silsile sevdâsından

²⁷ Bursalı Mehmed Tahir, *age*, c. I, s. 357.

²⁸ Mehmed Süreyyâ, *age*, c. III, s. 345; Beyânî Mustafa Bin Carullah, *Tezkiretü's-Şuarâ*, (Eleştirmeli Baskıya Haz. Dr. İbrahim Kutluk), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997, s. 223; Tuman, *age*, c. II, s. 824-825.

²⁹ Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age*, c. II, s. 795-796.

³⁰ “Agros, Isparta vilayetinde bir kazanın adıdır.”, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1998, s. 113.

³¹ “Talikat, bir kitabın içindekileri tashih veya izah etmek amacıyla sayfa kenarına yazılan yazılar hakkında kullanılan bir tabirdir”; Pakalın, “Ta'likat”, *age*, c. III, s. 393.

³² Mehmed Süreyyâ, *age*, c. III, s. 483; “Mehmed Atûfi Efendi, Ağraslıdır, Hamîd ilinde”, Tuman, *age*, c. II, s. 689; Şair hakkında ayrıca bkz. Kıyıcı, *age*, s. 1.

Aşağıda da şairin bir şiirinden alınan bir beyti yer almaktadır:

Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün

Meclisde bahs idince sürâhî-i şarâbdan

Hoş geldi bana sâki-i bezmün idaresi³³

5. Bahsî Mehmed Efendi

Babasının adı Yûsuf Efendi'dir. Müderrislik ve müftülük görevlerinden sonra Edirne mollası, H. Muharrem 1023/M. Şubat-Mart 1614 senesinde İstanbul kadısı olmuştur. Aynı yılın Cemaziyelâhir ayında bu görevden ayrılmıştır. H. Şaban 1028/M. Temmuz-Ağustos 1619 yılında Anadolu kazaskeri olmuştur. H. Cemâziyelevvel 1029/M. Nisan-Mayıs 1620'de azledilmiştir. H. Şaban 1032/M. Mayıs-Haziran 1623 tarihinde Bursa'da ikameti istenmişse de kısa zamanda bu istekten vazgeçilmiştir. H. 1033/M. 1623'te vefat etmiştir. Mezarı Keskin Dede Kabristanındadır.³⁴

6. İnâyetullah Efendi (Ispartalzâde)

Telmesan³⁵ kadılığı da yapan şair, H. 971/M. 1563-64 tarihinde vefat etmiştir. Şiirlerinden başka *Şerh-i Mimiyye* haşiyesi de bulunmaktadır.³⁶

Aşağıdaki iki beyit şairin bir gazelinden alınmıştır:

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yile virüp hırmen-i sabr u karârüm hâsılı

Yine gird-âb-ı gama atdı felek fülk-i dili

Ey İnâyet kul iken bir kâfire aşk ile dil

Kâfire kul itdi devrân bu dil-i lâ-ya'kılı³⁷

7. Kâbilî Mehmed Efendi (Yâverîzâde)

Abdülğani Efendi isminde birinin oğludur. Müderrislik görevinden sonra H. 1038/M. 1628-29 tarihinde önce Galata, sonra Selanik mollası olmuştur. H. Şevval 1044/M. Mart-Nisan 1635 yılında vefat etmiştir.³⁸

³³ Tuman, *age*, c. II, s. 689.

³⁴ Mehmed Süreyyâ, *age*, c. II, s. 7-8; Şair hakkında Tuhfe-i Nâilî'de şu bilgiler yer almaktadır: "Mehmed Bahsî Efendi, Yusuf Efendi namında birisinin oğludur. Ispartalı, kadı, vefâtı H. 1033, M. 1623. Keskin Dede Kabristanında medfundur."; Tuman, *age*, c. I, s. 89.

³⁵ "Telmesan, Cezayir'e tabi bulunan Evrân vilayetinde yer alan bir şehirdir"; Ahmet Rıfat, "Telmesan", *Lügât-i Tarihîyye ve Coğrafiyye*, c. 1-2, Tıpkıbasım/Facsimile, Ankara 2004, s. 275.

³⁶ Akbayar, *age*, c. 3, s. 798; Hayatı hakkında ayrıca bkz. Şemsettin Sâmî, "İnâyetullah", *age*, c. V, s. 3223; "İnâyetullah Efendi, Ispartâ-zâde demekle meşhur olan Kadri Çelebi'nin oğlu ve Kınalızâde Hasan Çelebi'nin de dayısıdır"; Tuman, *age*, c. II, s. 708; Şairliğinin yanında âlim bir kimse de olan İnâyetullah Efendi, babasından tahsil görmüştür. Afyona düşkündür. Cezâir kadısı olmuştur. Orada bir defa kâfirlere esir düşmüş ve güçlüğüle kurtulmuştur. Tilmesan kadısı olmuş ve orada vefat etmiştir. Mahlası İnâyet olan şairin Farsça ve Türkçe şiirleri vardır; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şuarâ*, (Eleştirmeli Baskıya Hazırlayan: Dr. İbrahim Kutluk), c. II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1989, s. 700-701.

³⁷ Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age*, c. II, s. 700-701.

³⁸ Mehmed Süreyyâ, *age*, c. IV, s. 45; "Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi'den mülâzım olan Kabilî Mehmet Efendi, Cinadiye Medresesi, Bursa'da Muradiye Medresesi, Süleymaniye Medresesi gibi çeşitli medreselerde müderrislik yapmıştır. H. 1042/M. 1632 tarihinde Nazilli kazası kendisine arpalık olarak verilen Mehmet Efendi'nin bir divan teşkil edecek kadar şiirleri vardır."; Kıyıcı vd., *age*, s. 116.

Şaire ait şiir örneklerinden seçilen aşağıdaki iki beyitte, dünyanın faniliğine ve sıkıntılarla dolu bir yer oluşuna göndermede bulunulmuştur:

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Bildirir halk-ı cihânın haddini bu rûzigâr
Menzilin mülk-i adem eyler dige seng-i mezâr

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Tutalum sayd-gâh-ı dehrden aldun şikâr ammâ
Kemîn-gâh-ı belâ vü gamda pinhân olmaga degmez

Şu beyitte ise, Divan şiiri geleneğine uygun olarak yâre uzak olan âşık ile “a'dâ” (düşmanlar) kelimesiyle ifade edilen ağyâr arasındaki durum söz konusu edilmiştir:

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün
Gire o yârile keştîye seyr ide a'dâ
Kenârdan baka lâyük mî âşık-ı şeydâ³⁹

8. Kadirî Abdülkadir Çelebi

Kınalı-zâde Hasan Çelebi'nin babası olan şair⁴⁰, H. 940/M. 1533-34 tarihinde vefat etmiştir.⁴¹

Aşağıda şaire ait bir gazel örneği yer almaktadır:

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Leylî gibi çemende konup gül otag ile
Mecnûn yüregi gibi yanar lâle dâg ile

Hengâme-gîr olursa surâhî aceb degül
Kim nice pehlivânı basar bir ayag ile

Dil tıflı gözlerümle düşüp bahr-i eşküme
Öğrendi suda yüzmegi iki kabag ile

Pervâneler nemed giyü envâr-ı hüsnünü
Dervîşlerdürür ki tolanur çerâg ile

Kûyında Kadirîyi rakîb ile dir gören
Bülbül çemende hem-nefes olur mî zâg ile⁴²

³⁹ Tuman, *age*, c. II, s. 817.

⁴⁰ *Hasan Çelebi ve Beyânî tezkirelerinde* Kadîrî Abdülkadir Efendi ile ilgili şöyle bir hikâye de yer almaktadır: Bursalı Lamiî Çelebi bir mecliste; “Farsçada olan teşbihler ve sanatlar Arap şiirinde yoktur” deyince, Kadîrî “Vardır” demiştir. Lamiî'nin bir Farsça beyit okuması üzerine Kadîrî daha sanatlı bir Arapça beyit okumuş; hem Lamiî'yi hem de meclisteki herkesi hayrete düşürmüştür; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age*, c. II, s. 788-791; Beyânî, *age*, s. 220-221.

⁴¹ Mehmed Süreyyâ, *age*, c. IV, s. 45; Diğer kaynaklarda Kadîrî Abdülkadir Efendi'nin Hasan Çelebi'nin annesi tarafından ceddî olduğu ifade edilmektedir; Tuman, *age*, c. II, s. 817; “İspartalı olan Abdülkadir Efendi'nin Hamit emiri ecdadından Şeyh Kutbeddinü'l-İrâkî hazretlerine Isparta'yı mülk olarak verdiği için şeyhin bütün evlatları Isparta-zâde ismiyle meşhur olmuştur. Bu sebeple Abdülkadir Kadîrî Efendi de Isparta-zâde olarak anılmıştır.”; Kara Seydî'den mülâzım olmuştur; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age*, c. II, s. 788-791; “Tâcî-zâde'den mülâzım olan ve Isparta Çelebisi olarak da şöhret bulan Abdülkadir Efendi, Antalya kadısı olarak da görev yapmıştır.”; Tuman, *age*, c. II, s. 817, Birtakım işler için geldiği İstanbul'da, Üsküdar'da vefat etmiştir; Âşık Çelebi, *Meşârü's-Şu'arâ*, Ali Emîrî Efendi, Millet Kütüphanesi No. 772, AUT 30256.

⁴² Tuman, *age*, c. II, s. 817-818; Beyânî, *age*, s. 220-221; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age*, c. II, s. 788-791.

9. Mîrek

Hasan Çelebi'nin akrabalarından olan Mîrek'in⁴³ adı Emrullah'tır. *Kınacı Kadı* olarak da bilinmektedir. Şam, Halep ve Beçin'de kadılık yapmıştır Mürettep divanı bulunan şair, Necâtî Bey ile çağdaştır; onun bazı gazellerine nazireler de yazmıştır. H. 967/M. 1559-60 tarihinde vefat etmiştir. Oğlu Müsellem Efendi tarafından vefatına "*Sâdis-i şehr-i Şevvâl-i lutf*" tarihi düşürülmüştür.⁴⁴

Şiirlerinden örnek olarak şu beyitler verilebilir:

Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün

A'zâmun uşatsın kemüğün seng-i melâmet

Tâ virmeye dendân-ı seg-i dilbere zahmet

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ûlün

Meded ey şûh-ı gamze-kâr meded

Cânuma itdi gamze kâr meded⁴⁵

10. Mustafa Efendi

Babasının adı Mehmed Efendi'dir. Müderris olan Mustafa Efendi, H. 1209/M. 1794-95 tarihinde Selanik mollası olmuştur. *Çeharyâr-ı Güzîn* adlı telif bir eseri vardır.⁴⁶

11. Müslimî (Müsellemî) Efendi (Kınalızâde)

Emrullah Efendi'nin oğlu⁴⁷ ve Kınalı-zâde Ali Efendi'nin kardeşidir. Ebussuud Efendi'den mülâzım olmuştur. Müderrisliğinin yanında, Rodos ve başka yerlerde kadılık yapmıştır. Farsça ve Türkçe şiirler söyleyen şairin, Arapça, Farsça ve Türkçede inşâ yeteneği de vardır. H. 944/M. 1537-38 tarihinde vefat etmiştir.⁴⁸

Şu beyitler, şairin bir gazelinden alınmıştır:

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

'İşkla dil bir yana ta'nile a'dâ bir yana

Arada kaldum beni eyle Hudâyâ bir yana

Gitdiler almagıçün rûy-ı cebînünden nişân

Mâh-ı tâbân bir yana mihr-i dil-ârâ bir yana⁴⁹

⁴³ Sicill-i Osmânî'de Mîrek olarak kayıtlı olan şair, *Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Beyâni, Latîfi ve Âşık Çelebi tezkirelerinde ve Kâmusu'l-A'lâm*'de Mîrî adıyla kayıtlıdır.

⁴⁴ Mehmed Süreyyâ, *age*, c. IV, s. 529; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age*, c. II, s. 943-944; Beyâni, *age*, s. 276-277; Rıdvan Canım, *Latîfi, Tezkiretü's-Şuara ve Tabsıratü'n-Nüzema*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000, s. 512; ayrıca bkz. Şemsettin Sâmî, "Mîrî", *age*, c. VI, s. 4512; Âşık Çelebi, Ali Emîrî TR. 772, AUT 30133.

⁴⁵ Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age*, c. II, s. 943-944.

⁴⁶ Mehmed Süreyyâ, *age*, c. IV, s. 453-454.

⁴⁷ Mehmed Süreyyâ, *age*, c. IV, s. 368.

⁴⁸ Mehmed Süreyyâ, *age*, c. IV, s. 1217; "Vefatı H. 994/M. 1585, Isparta'da medfûndur, Vefat tarihini Sicill'in 944 göstermesi doğru değildir."; Tuman, *age*, c. II, s. 954; "Kanûnî Sultan Süleyman Han devri şairlerinden ve kadılarından biri olup Ispartalıdır."; Şemsettin Sâmî, "Müsellemî", *age*, c. VI, s. 3282; Nevizâde Atâî, *Hadaiku'l-Hakaik Fi Tekmileti's-Şakaik*, (Haz. Abdülkadir Özcan), c. II, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989, s. 333-334; Âşık Çelebi, Ali Emîrî TR.772, AUT 30126.

⁴⁹ Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age*, c. II, s. 897.

12. Nahîfî Efendi

Asıl adı Mehmet⁵⁰ olan Nahîfî Efendi, Kınalı-zâde Ali Çelebi'den mülâzım olarak kadılık görevine başlamıştır H. 1018/M. 1609-10 senesinde vefat etmiştir. Mezarı Edirne Kapı'dadır.⁵¹

Nahîfî Efendi'nin şiirlerinden örnek olarak şu beyitler verilebilir:

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Seyr idelden ol melâhat-kânınun gencînesin

Gonca çâk itdi kabâsın lâle yakdı sînesin

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Gitmez ey serv-i revân hâtırdan endâmın senün

Müht-i dilde kazmış üstâd-ı ezel nâmın senün

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Arz-ı kâmet itmeyince dil alınmaz gördi yâr

Sonradan kamet getürdi ol nigâr-ı şîve-kâr⁵²

13. Rüşdî Mehmed Efendi

Rüşdî Mehmed Efendi⁵³ Barlalıdır. Küçüklüğünde İstanbul'a gelmiştir. Bir süre yağlıkçı⁵⁴ olarak çalışmıştır. İlim tahsilinden sonra da kadı olmuştur. *Hâl-i Huyûl* isminde telif bir eseri vardır. Sicil-i Osmânî'de vefat tarihi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.⁵⁵

Aşağıdaki beyitler şairin bir gazelinde yer almaktadır:

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bâğ-ı hüsnün seyr için gelmiş degül dîdâra hâl

Pâs-bân olmuş meger ruhsâr-ı yâre kara hâl

Hâle hâlüm 'arz idüp bildüm o hâlün hâlini

Oda yanmış ben gibi bir âşık-ı bî-çâre-hâl⁵⁶

14. Seydî Efendi (Kara)

Ali Fenârî'nin öğrencisidir. Önce müderris, sonra Sahn müderrisi ve İstanbul kadısı olmuştur. H. 913/M. 1507-08 tarihinde vefat etmiştir. Mehmed Efendi isminde müderris olan ve H. 988/M. 1580-81 tarihinde vefat eden bir de oğlu vardır.⁵⁷ Arapça, Farsça ve Türkçe şiirleri olan Seydî, değişik ilim dallarına dair çeşitli eserler de kaleme almıştır.

⁵⁰ Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age*, c. II, s. 984.

⁵¹ Mehmed Süreyyâ, *age*, c. IV, s. 548; Beyânî, *age*, s. 290.

⁵² Tuman, *age*, c. II, s. 1040.

⁵³ Şair, "H. 1206/M. 1791-92 tarihinde doğmuştur."; Tuman, *age*, c. I, s. 344.

⁵⁴ "Yağlıkçı, iç çamaşırı, gelin ve yatak takımı satan esnafa verilen addır. Yağlıkçılar mendil türünden "yağlık" da sattıkları için bu ad verilmişti."; Pakalın, *age*, c. 3, s. 600.

⁵⁵ Mehmed Süreyyâ, *age*, c. I-II, s. 385; "Mehmed Rüşdî Efendi, Teke sancağının Barla kasabasında 1206'da doğup, 1219'da der-sa'âdete gelmiş ve ibtidâ ticâretle meşgûl olup, ba'dehu tarîk-i kazâyâ sülûkla, Rûm ili'de ba'z-ı niyâbetlerde bulunmuşdur."; Şemseddin Sâmî, "Rüşdî", *age*, c. III, s. 2279.

⁵⁶ Tuman, *age*, c. I, s. 344.

⁵⁷ Mehmed Süreyyâ, *age*, c. III, s. 120; "İshak Efendi adında birinin oğlu olan Seydî Efendi, Kara Seydî ismiyle tanınmıştır."; Tuman, *age*, c. I, s. 463. Ayrıca bkz. Kıyıcı vd., *age*, s. 118.

Bir gazelinde alınan aşağıdaki makta beyti oldukça meşhurdur:
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
 Kaddün üzre zülfün ü haddün görüp Seydî didi
 İnne bedren leyle kadrin kadre rumhin kad bedâ⁵⁸

15. Sun'î Sun'ullah Efendi

Yalvaçlıdır. Şairliğinin yanında ilimle de uğraşmıştır. Bahâeddin Efendi-zâde'den mülâzım olmuştur. Başçı İbrahim Medresesinde görev yapmıştır. Sultan III. Mehmed devrinin başlarında vefat etmiştir.⁵⁹

Şiirlerinden örnek olarak bir gazel aşağıda verilmiştir:
Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
 Ser-i kûyunda mest-âne dil-i efgâr düşdükçe
 Götür yerden anı iy serv-i hoş-reftâr düşdükçe

Halâs it bister-i gamdan tabîbüm eyle dermânı
 Yolunda cân viren üftâdeler bîmâr düşdükçe

Görenler Hindû-yı âteş-perest anlar anı cânâ
 Ruh-ı gül-nârun üzre zülf-i anber-bâr düşdükçe

Kırılmış gibi âşıklar yolunda hâk olup Sun'î
 Düşürmezler yire hiç sâye-i dil-dâr düşdükçe⁶⁰

16. Sun'ullah Sun'î Hamidî Efendi (Kara)

Tam adı, Sunullah Mehmed Efendi bin Şeyhzâde Fetvâ Emîni Mehmed Efendi bin Şeyh Sinan Efendi'dir.⁶¹ Yalvaçlıdır. Mahlası Sun'î olan şair, Bahâeddin Efendi-zâde'den mülâzım olmuştur.⁶² Müderrislik görevinin yanında Yenişehir ve Halep mollası da olmuştur. H. 1023/M. 1614-15 tarihinde azledilmiştir; bir müddet sonra da felç olmuş ve 63 yaşında vefat etmiştir.⁶³ Mezarı Keskin Dede'dedir. Sun'ullah Sun'î Hamidî Efendi, şiirden başka inşa ile de meşgul olmuştur. Oğlu Şeyhülislâm Mehmed Emin Efendi'dir.⁶⁴

17. Şa'bân Selikî Efendi

Kefe'de kadı iken Sultan Süleyman Han zamanının sonlarına doğru haramiler tarafından şehit edilmiştir.⁶⁵ Mürettep divanı da bulunan şaire ait beyit örnekleri aşağıda verilmiştir:

⁵⁸ Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şu'arâ*, (Haz. Aysun Sungurhan-Eyduran), Tenkitli Metin A, Ankara 2009, (<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-219122/h/tsmetina.pdf>) (Erişim Tarihi: 26.02.2012), s. 408.

⁵⁹ Mehmed Süreyyâ, *age*, c. III, s. 236; Beyâni, *age*, s. 152-153; Şemsettin Sâmî, "Sun'ullah", Hamid ilindeki Yalvaç kasabasında bir şeyhin oğlu olup, tarîk-i tadrîse sâlik olmuştu.", *age*, c. IV, s. 296; ayrıca bkz. Kıyıcı vd., *age*, s. 118.

⁶⁰ Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age*, c. I, s. 575-576.

⁶¹ Tuman, *age*, c. II, s. 567.

⁶² Nevizâde Atâî, *age*, s. 571.

⁶³ Tuhfe-i Nâilî'de vefat tarihi, H. Şaban 1085/M. 1374 olarak gösterilmiştir; Tuman, *age*, c. II, s. 567.

⁶⁴ Mehmed Süreyyâ, *age*, c. III, s. 234.

⁶⁵ Mehmed Süreyyâ, *age*, c. III, s. 148; Şemsettin Sâmî, "Selikî", "Şa'bân onuncu kurn-ı hicrî Osmânî şu'arâsından olup, Ispartalıdır. Medîne mollası Hakîm-zâde'ye dâniş-mend olup, avdetinde ehl ü 'iyâliyle berâber urbân elinde şehid olarak nâ-bedîd olmuşdur. Müretteb divânı ve pek makbûl eş'ârı vardır."; *age*, c. IV, s. 2611; ayrıca bkz. Kıyıcı vd., *age*, s. 118; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age*, c. I, s. 482-484; Beyâni, *age*, s.129; Tuman, *age*, c. I, s. 446; Selikî ile

Turkish Studies

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Her kaçan kim hâba varur dîde-i cânân uyur
Kurtulur diller belâdan fitne-i devrân uyur

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Gam yimez agyârdan hâtır-nişân eyler seni
Zahm-ı hârı aynına almaz efendi gül diken⁶⁶

Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün
Hicründe görenler tenümi pîrehen içre
Bir mürde-i sad-sâle sanurlar kefen içre⁶⁷

18. Şerîf Mehmed Çelebi

Eğirdirlidir. Şeyh Burhâneddin'in oğludur. Şiirde Şerîfî mahlasını kullanan Şerîf Mehmed Çelebi, Şeyhülislâm Zekerîyya Efendi'ye intisap etmiş, sonrada da ona tezkireci olmuştur. Çeşitli medreselerde müderrislik yapmış; daha sonra Galata, Halep, Şam, Mekke, Edirne ve Mısır kadılıklarında bulunmuştur. H. 1034/M. 1624 tarihinde Rumeli kazaskeri olmuş, bir yıl sonra da azledilmiştir. H. 1039/M. 1629'da hacca gitmiştir. H. 1040/M. 1630 yılında vefat eden şairin mezarı Eyüp'tedir. Arapça'ya hakkıyla vakıf olan Şerîf Mehmed Çelebi'nin *Kaside-i Bürde*'ye yazdığı bir tahmisi de vardır. Şair, Sultan III. Murad (1574-1595) döneminin sonlarında vefat etmiştir. Oğlu sadrazamlık ve kazaskerlik görevlerinde bulunmuş olan Şerif Efendi'dir.⁶⁸ Şaire ait bir gazel örneği aşağıda verilmiştir:

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Sûz-ı ışkun cânâ ey meh şöyle te'sîr eyledi
Çıkdı eflâk üzre âhum gün gibi yir eyledi

Dil şehîd-i tîğ-i ışk oldu deyü cânâ müjen
Kıl kalemle bir şehâdet-nâme tahrîr eyledi

La'lüni resm eyleyüp gönlümde nakkâş-ı hayâl
Bir akarsu üzre şekl-i cânı tasvîr eyledi⁶⁹

Sonuç

Çalışmada, Mehmed Süreyyâ tarafından kaleme alınan *Sicill-i Osmânî* veya *Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye* adlı eserinin bütün ciltleri taranmış ve Ispartalı veya Isparta'da yetiştiği ifade edilen şairler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu tarama sonucunda Isparta merkez ile Isparta'ya bağlı Eğirdir, Yalvaç, Barla gibi yerleşim yerlerinde olmak üzere, toplam on sekiz şair tespit edilmiştir. Buna göre, tarihin en eski dönemlerinden itibaren önemli bir yerleşim yeri, yetiştirdiği devlet

ilgili *Künhü'l-Ahbâr*'da şu satırlar yer almaktadır: "Hamitlidir. Kuzât taifesindedir. Şaban adıyla bilinen şairdir."; Mustafa İsen, *Künhül Ahbar'ın Tezkire Kısmı*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara 1994, s. 232; Canım, *age*, s. 309; Âşık Çelebi'de Selikî'nin Hakîm-zâde'den mülâzım olduğu bilgisi vardır; Âşık Çelebi, Ali Emîrî TR. 772, AUT 30173.

⁶⁶ Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age*, c. I, s. 482-484.

⁶⁷ Süleyman Solmaz, *Gülşen-i Şuara (İnceleme-Metin)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005, s. 343-344.

⁶⁸ Mehmed Süreyyâ, *age*, c. III, s. 141; Tuman, *age*, c. I, s. 487; Beyânî, *age* s. 136; Kıyıcı vd., *age*, s. 118.

⁶⁹ Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age*, c. I, s. 515-516.

adamları, ilim adamları gibi önemli şahsiyetler ile bir kültür merkezi konumunda bulunan Isparta, aynı zamanda edebiyat tarihi açısından da dikkate değer bir yerdir.

Sicill-i Osmânî'deki bilgilere göre; Abdullah Abdî Efendi (Uzun), Abdülkadir Efendi, Abdülkadir Kadri Efendi, Bahsî Mehmed Efendi, İnâyetullah Efendi (Ispartalı-zâde), Kâbilî Mehmed Efendi (Yâverî-zâde), Kadirî Abdülkadir Çelebi, Mîrek (Mîrî), Mustafa Efendi, Müslimî (Müsellemlî) Efendi (Kınalı-zâde), Nahifî Efendi, Selikî Şa'bân Efendi, Seydî Efendi (Kara), Sun'ullah Sun'î Hamidî Efendi (Kara), Şerîf Mehmed Çelebi *Sicill-i Osmânî*'de Ispartalı veya Hamidli olarak kayıtlıdır. Atûfî Mehmed Efendi Ağraşlı, Rüşdî Mehmed Efendi Barlalı, Sun'î Sun'ullah Efendi ise, Yalvaçlıdır.

Çalışmaya konu olan şairlerle ilgili biyografik bilgi verilirken sadece *Sicill-i Osmânî*'de yer alan bilgilerle yetinilmemiş, başka kaynaklardan istifade etme yoluna da gidilmiştir. Diğer taraftan söz konusu kaynaklarda, bahsi geçen şairlere ait olduğu ifade edilen şiir örneklerine de yer verilmiştir.

Sicill-i Osmânî, üzerinde yapılan bu sınırlı çalışmanın da bir kez daha gösterdiği üzere, ihtiva ettiği şair biyografileri ve bu şairlere ait başka kaynaklarda yer almayan bilgiler itibariyle edebiyat tarihi alanında istifade edilmesi gereken kaynaklar arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- ABDURRAHMAN ŞEREF EFENDİ, *Tarih Musahabeleri*, (Sadeleştiren: Enver Koray), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, Aralık 1985.
- AHMET RIFAT, *Lügât-i Tarihiyye ve Coğrafiyye*, c. 1-2, Tıpkıbasım/Facsimile, Ankara 2004.
- AKBAYAR Nuri, *Mehmed Süreyya Sicill-i Osmanî Osmanlı Ünlüleri*, (Eski Yazıdan Aktaran: Seyit Ali Kahraman), c. 1-2-3-4-5-6, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.
- AKÜN Ömer Faruk, "Süreyyâ, Muhammed Sureyyâ (1845-1909)", *İslâm Ansiklopedisi İslam Alemi Tarih, Coğrafya, Etnografya ve Biyografya Lugatı (İA)*, c. 11, M.E.B. Devlet Kitapları, Eskişehir Etam A.Ş. Matbaa Tesisleri, İstanbul 2001, s. 247-249.
- ALTUNER Nuran, "Tezkirelere Göre Göller Bölgesinde Doğan Ispartalı şairler", *Hoşgörü Yılı ve İnanç Turizminde Göller Bölgesi Sempozyumu 07-08 Eylül 2000 Bildiriler Kitabı*, Isparta 2001, s. 263-286.
- ÂŞIK ÇELEBİ, *Meşâirü 'ş-Şu'arâ*, Ali Emirî Efendi, Millet Kütüphanesi No. 772.
- AYKUT Ayhan, "Ansiklopedi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, c. 3, İstanbul 1991, s. 217-227.
- BABİNGER Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (Çeviren: Prof. Dr. Coşkun Üçök), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.
- BEYÂNİ MUSTAFA BİN CARULLAH, *Tezkiretü 'ş-Şuarâ*, (Eleştirmeli Baskıya Haz. Dr. İbrahim Kutluk), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- BÖCÜZADE SÜLEYMAN SAMİ, *Kuruluşundan Bugüne Kadar Isparta Tarihi*, (Bugünkü Dile Çevirip Yay. Suat Seren (Böcüzade)), Serenler Yayınları, İstanbul 1983.
- BURSALI MEHMED TAHİR, *Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzi Akyürek, Miftahu'l Kütüb ve Esami-i Müellifin Fihristi* (Haz. Mustafa Tatcı-Cemal Kurnaz), Bizim Büro Basımevi, Ankara 2000.

- CANIM Rıdvan, *Latifi, Tezkiretü'ş-Şuara ve Tabsıratü'n-Nüzema*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000.
- Cumhuriyetin 50. Yılında Isparta İl Yıllığı* (Yıllığı Hazırlayanlar: Mahmut Kıyıcı-Rıza Bulut-Zafer Kızıldağ), 1973.
- ÇETİN Kamile-ALKAN Sevim, “Sicill-i Osmânî’de Yer Alan Ispartalı İlim Adamları, Devlet Adamları ve Şeyhler”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, S. 30, Konya, Güz 2011, s. 387-408.
- DİKMEN Melek, “İlmî ve Edebî Yönü Olan Ispartalı Bir Aile: Kınalızâdeler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Isparta, Yıl: 2009/1, Sayı: 22, s. 105-124.
- EMECEN Feridun, “Isparta”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, c. 19, İstanbul 1999, s. 194-200.
- GÖVSA İbrahim Alâettin “Süreyya Bey (Mehmed)”, *Meşhur Adamlar Hayatları-Eserleri*, (Haz. Sedat Simavi), c. 4, İstanbul 1933, s. 1475.
- İSEN Mustafa, *Ötelerden Bir Ses, Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.
- İSEN Mustafa, *Kühül Ahbar’ın Tezkire Kısmı*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara 1994.
- İSEN Mustafa, “Şuara Tezkireleri”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler (TDEA)*, c.8, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998, s. 180-182.
- KARA İsmail “Sicill-i Osmanî yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmaniye”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler (TDEA)*, c.8, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998, s. 11.
- KAZAN Şevkiye, “Kültür Tarihimizde Eğirdir ve Eğirdirli Divan Şairleri”, *Tarihi Kültürel Ekonomik Yönleri İle Eğirdir, I. Eğirdir Sempozyumu 31 Ağustos-1 Eylül 2001*, Isparta 2001, s. 503-524.
- KINALIZÂDE HASAN ÇELEBİ, *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, (Eleştirmeli Baskıya Hazırlayan: Dr. İbrahim Kutluk), c. I-II, TÜRK TARİH KURUMU Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1989.
- KINALIZÂDE HASAN ÇELEBİ, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, (Haz. Aysun SUNGURHAN-EYDURAN), Tenkitli Metin A, Ankara 2009 (<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-219122/h/tsmetina.pdf>) (Erişim Tarihi: 26.02.2012).
- KIYICI Mahmut, *Ispartalı ve Isparta'ya Hizmet Etmış Büyük Adamlar*, Göltaş Kültür Yayınları, Isparta 1998.
- KIYICI Mahmut, *Çevre Tarihi İçinde Atabey Ve İz Bırakanlar*, Göltaş Yayınları, Ankara 1995.
- KOFOĞLU Sait, “Hamîdoğulları”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, c. XV, İstanbul 1997, s. 471-476.
- KOMİSYON, “Mehmed Süreyya”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler (TDEA)*, c. 6, Dergâh Yayınları, İstanbul 1986, s. 219.
- KOMİSYON, “Sicill-i Osmanî”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler (TDEA)*, c. 8, Dergâh Yayınları, İstanbul 1988, s. 11.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/1 Winter 2012

- KOMİSYON, “Zeyil, zeyl”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler (TDEA)*, c. 8, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998, s. 653.
- MEHMED SÜREYYÂ, *Sicill-i Osmânî Yahud Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye*, c. I-II-III-IV, Matbaa-i Amire, İstanbul 1308.
- LEVEND Agâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, I. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 4. Baskı, Ankara 1998.
- NEV'ÎZÂDE ATÂÎ, *Şaka'ık-ı Nu'maniye ve Zeyilleri Hadaiku'l-Hakaik fî Tekmileti's-Şakaik* (Haz. Abdülkadir Özcan), c. II, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989.
- OĞRAŞ Rıza, “Eğirdir’de Yetişen Divan Şairleri”, *Tarihi Kültürel Ekonomik Yönleri İle Eğirdir, I. Eğirdir Sempozyumu 31 Ağustos-1 Eylül 2001*, Isparta 2001, s. 625-636.
- PAKALIN M. Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. I-II-III, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971.
- PAKALIN Mehmed Zeki, *Sicill-i Osmanî Zeyli Son Devir Osmanlı Meşhurları Ansiklopedisi*, (Yayına Haz.: Mehmet Metin Hülagü), I-XIX cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2008.
- SOLMAZ Süleyman, *Gülşen-i Şuara (İnceleme-Metin)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005.
- ŞEMSETTİN SÂMÎ, *Kâmûsu'l-A'lâm*, Tıpkıbasım/Facsimile, c. IV-V, Kaşgar Neşriyat, Ankara 1996.
- TUMAN Mehmet Nail, *Tuhfe-i Nâilî Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, (Haz. Cemal Kurnaz-Mustafa Tatcı), Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.
- TUNCEL Metin, “Bugünkü Isparta”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, c. 19, İstanbul 1999, s. 200-201.
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1998.